

рації". У Росії як пасивна, так і активна евтаназія розуміються як злочин і кваліфікуються як умисне вбивство (ч. 1 ст. 105 УК РФ).

В Україні чітко закріплено заборону евтаназії. Частина 4 ст. 281 ЦК наголошує: "Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя". Додаткова регламентація заборони на евтаназію передбачена й у ст. 52 Основ законодавства України про охорону здоров'я: "медичним працівникам заборонено здійснення евтаназії як в активній, так і в пасивній формі".

Стаття 38 Закону Республіки Білорусь "Про охорону здоров'я" передбачає заборону на здійснення евтаназії. Згідно з цією статтею медичним і фармацевтичним працівникам забороняється здійснення евтаназії, яка визначена як добровільна, погоджена з лікарем смерть невиліковного хворого за допомогою спеціальних знеболювальних засобів.

Аналогічну заборону евтаназії містить і ст. 27 Закону Республіки Казахстан "Про охорону здоров'я громадян в республіці Казахстан", де наголошується на тому, що підтримуюча життя апаратура може бути відключена тільки в разі констатації смерті. Аналогічні за своїм змістом законодавчі конструкції поміщені й у галузевому законодавстві окремих країн СНД. Але сама заборона, яка не забезпечена правовою санкцією, є бездієвою. Серед країн СНД тільки в КК Азербайджану (ст. 135) і КК Грузії (ст. 110) введено кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії [21]. Кримінальним кодексом України 1960 р. у коментарі до ст. 94 (ст. 115 КК 2001 р.) йдеться про покладення відповідальності за умисне вбивство, учинене як з мотивів жалості до потерпілого, так і на прохання останнього (активна евтаназія), а до ст. 113 (ст. 139 КК 2001 р.) - за ненадання допомоги хворому медичним працівником, що може полягати в припиненні життя активних заходів щодо підтримання життя хворого до визначення його стану як необоротної смерті (пасивна евтаназія). Тобто, діюча модель правової системи не допускає евтаназію в жодному виді [15].

Отже, жодна країна СНД не легалізувала евтаназію, деякі країни вводять кримінальну відповідальність за здійснення евтаназії (Грузія, Азербайджан), у Росії й в Україні передбачена кримінальна відповідальність за навмисне вбивство (евтаназію), Білорусь і Казахстан за-

конодавчо забороняють здійснення евтаназії.

Література

1. Философский энциклопедический словарь. - М.: Советская энциклопедия, 1983. - С. 529.
2. Стефанчук Р.А. Возвращаясь к вопросу о легализации евтаназии в странах СНГ: PRO ET CONTRA // Государство и право. - 2008. - № 5. - С. 76.
3. Жизнеописание Ликурга // Плутарх. Избранные жизнеописания: В 2-х т. - М., 1986. - Т. 1. - С. 108.
4. Романовский Г.Б. Евтаназия: анналы истории // Медицинское право. - 2007. - № 3 (19). - С. 17.
5. Памятники Римского права. Законы XII таблиц. Институции Гая и Дигесты Юстиниана. - М., 1997. - С. 6.
6. Леонідова М. Смерть по-доброму или смерть по-божески // Невское время 11 апреля 2001 г. - № 66 (2526). - С. 3.
7. Симонов А. Евтаназия: умереть нельзя жить // Юридический мир. - 2005. - № 3. - С. 34-42.
8. Медицина и право // Сборник международных казусов по этике, деонтологии и праву. - М., 1995. - С. 91.
9. Алиев Т.Т. Евтаназия в России: право человека на ее осуществление // Современное право. - 2008. - № 4. - С. 48.
10. Зильбер А.П. Трактат об эитаназии. - Петрозаводск: ПетрГУ, 1998. - С. 344-345.
11. Чернышева Ю.А. Правовое регулирование евтаназии в зарубежных странах // Закон и право. - 2008. - № 6. - С. 109.
12. Славкина Н.А. Евтаназия: за и против (правовые аспекты) // Современные проблемы права и государства. - М., 1990. - С. 156-157.
13. Тренина-Страусова А. Евтаназия по-французски // Известия, 2004 (2 декабря) - С. 2.
14. Вагацума С., Ариидзуми Т. Гражданское право Японии. - М., 1993. - С. 12.
15. Довбуш О. Право на гідну смерть // Право України. - 2002. - № 10. - С. 124.

*Ольховик Л.А.
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
цивільного та трудового права Одеського
національного медичного університету
Надійшла до редакції 18.08.2012*

УДК 343.845

ПРАВО НА ОТРИМАННЯ ЩОРІЧНОЇ ВІДПУСТКИ ДЛЯ ЗАСУДЖЕНИХ

Резніченко Г. С.

Конституція України в ст. 45 передбачає право кожного, хто працює, на відпочинок. Це право забезпечується наданням днів щотижневого відпочинку, а також оплачуваної щорічної відпустки, встановленням скороченого робочого дня щодо окремих професій і виробництв, скороченої тривалості роботи в нічний час [1, 18-19]. Види відпочинку за Трудовим кодексом України є різними, також щорічна відпустка [2, 35]. Досить тривалий час особи, засуджені до покарання у вигляді позбавлення волі, не користувалися правом на щорічну відпустку, хоча міжнародні нормативно-правові акти у сфері виконання кримінальних покарань наполягають на їх необхідності.

Питання про необхідність і доцільність надання засудженим до покарання у вигляді позбавлення волі відпу-

сток вивчалися в працях В.О. Меркулової, В.А. Бадири, Т.А. Денисової, О.М. Неживець та ін. Проте питання можливості отримання щорічних відпусток засудженими вивчені недостатньо й саме це стало метою цієї статті.

Звернемося з приводу надання засудженим до позбавлення волі відпусток до міжнародних нормативно-правових актів у сфері виконання кримінальних покарань. Контакти засуджених із зовнішнім світом, їхній зв'язок з родиною, необхідність отримання інформації про життя в навколишньому середовищі розглядаються Європейськими тюремними правилами як фундаментальні, край необхідні для сучасних, прогресивних тюремних режимів. Особлива увага приділяється серед інших наданням засудженим відпусток. За Європейським тюремними правилами, це повинно мати обов'яз-

**ПІВДЕННОУКРАЇНСЬКИЙ
ПРАВНИЧИЙ ЧАСОПИС**

ковий характер у повсякденній роботі виправних закладів. Оскільки тюремна відпустка має особливе значення в укріпленні сімейних стосунків, полегшенні соціальної адаптації після звільнення, створення атмосфери гуманності у в'язницях, рекомендується максимально використовувати надання відпусток, як в закритих, так і відкритих в'язницях.

Щодо конкретних заходів укріплення соціальних зв'язків засуджених актуальними до цього часу є рекомендації II Конгресу ООН країнам світу, які вимагають здійснення певної програми у цьому напрямку:

- "...переведення із закритого виправного закладу у відкритий, ... де засуджений матиме можливість знаходитись під мінімальним наглядом, ... жити в умовах, близьких до нормального життя...";

- "... звільнення засудженого на декілька годин, на цілий день і навіть на декілька днів для одержання необхідних документів, бесід з майбутніми роботодавцями, пошуку житла, відвідування сім'ї, із будь-якою іншою метою, що можна вважати сприятливою майбутньому пристосуванню засудженого до життя в суспільстві...";

- "... звільнення засудженого для роботи на свободі з поверненням на ніч у виправну установу або спеціальний гуртожиток...".

На думку В.О. Меркулової, важливість і актуальність вирішення питання щодо надання засудженим права бути в щорічній відпустці не викликає сумнівів. Зберігання родинних зв'язків, поліпшення психологічного стану засуджених, їх ресоціалізація як під час відбування покарання, так і після звільнення - багато в чому залежать від можливості бути у відпустці, користуватися поліпшеними умовами утримання, працювати, мати побачення з рідними, близькими, дітьми за межами установи. За таких умов відбування засудженими покарання у виді позбавлення волі не буде спричиняти виникнення в них "сильних душевних страждань", "викликати почуття страху, пригніченості й неповноцінності", що розглядається Конвенцією проти катувань як поводження, що може пригнічувати гідність особи, спроможне зламати її фізично й морально [3, 20-21]. На думку П.В. Тепляшина, надання засудженим права на короткостроковий виїзд за межі колонії має високу виховну функцію й полягає у висвітлюванні позитивних людських якостей особи через механізм довіри до неї [4, 17].

У 2010 р. КВК України було реформовано в частині надання права засудженим, які відбувають покарання у вигляді позбавлення волі у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами утримання, на отримання короткочасного виїзду за межі колонії тривалістю 14 календарних днів. Ця правова норма набрала чинності з 1 січня 2012 р. Отже, можна зробити висновок про намагання привести КВК України у відповідність до вимог міжнародних нормативно-правових актів у сфері виконання кримінальних покарань. Законодавець іде шляхом створення гуманних умов перебування осіб, засуджених до покарання в кримінально-виконавчих установах, зважаючи на збитковий вплив покарання на засуджену особу й негативний вплив на соціально-корисні зв'язки. Надання права на отримання щорічного короткочасного виїзду за межі виправної колонії є заохочувальною нормою в кримінально-виконавчому праві, яка повинна стимулювати правомірну поведінку засуджених, їх позитивне відношення до режиму відбування покарання, до праці у виправних колоніях, але найголовніше - це можливість засуджених

не втратити суспільно-корисні зв'язки із сім'єю, рідними, близькими, оточуючими, не "випадати із життя суспільства", а отже, легше й скоріше пройти процес ресоціалізації після звільнення з виправної установи. Інструкція про порядок надання засудженим короткочасних виїздів за межі установ виконання покарань, яка конкретизує положення ст. 111 КВК України й визначає порядок надання засудженим права на щорічний короткочасний виїзд за межі колонії, пов'язує можливість отримання цього права з позитивним відношенням засудженого до праці й позитивною характеристикою особистості самого засудженого, окрім цього КВК надає можливість скористатися правом на отримання щорічного короткочасного виїзду за межі кримінально-виконавчої колонії тільки засудженим, які мають можливість і бажання поїхати за межі виправної колонії. Відповідно до ч. 2 ст. 111 Кримінально-виконавчого кодексу України засуджені, які мають можливість отримати право на щорічний короткочасний виїзд за межі виправної колонії, зобов'язані самостійно з коштів, що знаходяться на їх особових рахунках, оплачувати проїзні документи або їх оплачують родичі засудженого [5, 58]. Проте не враховуються випадки, коли в засудженого немає можливості оплатити проїзд для виїзду за межі колонії або немає бажання виїжджати за межі колонії. Практично ця категорія засуджених позбавлена права на отримання щорічного короткочасного виїзду за межі виправної колонії, навіть якщо формально засуджений має можливість отримати це право. За деякими даними по установах всієї пенітенціарної служби середня заробітна плата складала в 2010 р. - 327,39 грн., а в 2011 р. - 383,6 грн. Вартість утримання засуджених, яку установа має право утримувати із заробітку засуджених, складає в межах 200-250 грн. Це означає, що великою мірою зароблених засудженим коштів хіба що вистачає на власне утримання в колонії, а на особові рахунки працюючих жінок щомісяця можуть перераховуватися декілька десятків гривень, а в кращому разі - до сотні гривень [6]. За даними дослідження О.М. Неживець, яке було проведено в 2008 р., 56,5 % жінок, які мали право на відпустку, не скористалися нею за відсутністю грошей або розривом сімейних зв'язків [7, 469].

З приводу вирішення цієї проблеми корисно звернутися до законодавчого вирішення цього питання за КВК Росії. У Росії засуджені, які виконують норми виробітку, сумлінно відносяться до праці й режиму відбування призначеного їм покарання, мають право на отримання щорічної відпустки з виїздом за межі виправної колонії або без такої, якщо засуджена особа залишається для відбування своєї відпустки в колонії, то адміністрація створює їй всі умови для відпочинку [8]. Ця позиція російського законодавця є дуже вдалою, оскільки правом на отримання щорічного короткочасного виїзду за межі колонії можуть скористатися всі засуджені, що мають підстави для отримання цього права, також засуджені, у яких не вистачає коштів на особових рахунках для оплати вартості проїзду або в їх родичів немає об'єктивної можливості оплатити їх проїзд. По-перше, такі особи відчувають себе на рівних з іншими засудженими, по-друге, не втрачає свого заохочувального й позитивного стимулюючого значення сама норма щодо надання щорічного короткочасного виїзду за межі колонії. Тож було б доцільно запровадити можливість надання засудженим до позбавлення волі, які перебувають у виправних колоніях мінімального рівня без-

пеки із полегшеними умовами утримання, права на отримання щорічного короткочасного виїзду за межі колонії тривалістю 14 календарних днів з виїздом за межі виправної колонії або без такого. Відповідно, внести зміни до ч. 4 ст. 111 КВК України й сформулювати її наступним чином: “Засуджені, які працюють і перебувають у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами утримання, мають право на щорічний короткочасний виїзд за межі колонії тривалістю 14 календарних діб або без такого. Засуджені, які залишаються для відбудовання своєї відпустки на території колонії, не повинні залучатися до праці, а також робіт з благоустрою колонії й прилеглих до неї територій, а також поліпшення житлово-побутових умов засуджених або до допоміжних робіт із забезпечення колонії продовольством”.

Окремо слід звернути увагу на термін “щорічний короткочасний виїзд за межі колонії”, який використовуються в ч. 4 ст. 111 КВК України. Законодавець передбачає обставини, за яких засудженим, які відбувають призначене їм покарання у вигляді позбавлення волі у виправних колоніях мінімального рівня безпеки з полегшеними умовами утримання може бути надано право на отримання щорічних короткочасних виїздів за межі колонії тривалістю 14 календарних днів. У міжнародних нормативно-правових актах у сфері виконання кримінальних покарань застосовується термін “щорічна відпустка”, який повніше розкриває зміст цього права засуджених, зважаючи на необхідність надання права на отримання щорічної відпустки як засудженим, які бажають і можуть оплатити вартість проїзду за межі виправної колонії, так і можливість засуджених відбувати свої щорічну відпустку, не виїжджаючи за межі виправної

колонії, тож доцільно було б використовувати термін, який використовується в міжнародних нормативно-правових актах, а саме “щорічна відпустка для засуджених до покарання у вигляді позбавлення волі”.

Література

1. Конституція України: Чинне законодавство, станом на 10 жовтня 2011 р. - К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. - 96 с.
2. Кодекс законів про працю України: Чинне законодавство зі змінами й доповн., станом на 15 серпня 2009 р. - К.: ПАЛИВОДА А.В., 2009. - 104 с.
3. Меркулова В.О. Міжнародні стандарти щодо поводження з в'язнями та проблеми їх застосування в Україні до деяких категорій засуджених // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. - № 2. - 2001.
4. Уголовно-исполнительная система: право, экономика, управление. - 2010. - № 5. - С. 16-19.
5. Кримінально-виконавчий кодекс України: Чинне законодавство зі змінами й доповн., станом на 20 січ. 2012 р. - К.: ПАЛИВОДА А.В., 2012. - 96 с.
6. [Електронний ресурс]: www.kvs.gov.ua/peniten/control/main/uk/publish/article/627977.
7. Держава і право // Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. - 48-й вип. - К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2010. - 728 с.
8. [Електронний ресурс]: <http://cmza.ru/ugolovno-ispolnitelnyiy-kodeks/statya-104.-usloviya-truda-osujdenih-k-lisheniyu-svobodyi.html>.

Резніченко Г.С.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального права та криминології Одеського державного університету внутрішніх справ
Надійшла до редакції 21.07.2012

УДК 343.2/.7:341.4:340.5

СПІВВІДНОШЕННЯ МІЖНАРОДНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА

Ролінський В. І.

Питання, які стосуються співвідношення норм міжнародного й національного кримінального права вже досить давно є предметом вивчення в спеціальній юридичній літературі [1, 18-27, 132-200; 2, 36-49, 149-180; 3, 16-19; 67-160]. Ці питання звичайно ж слід розглядати, зважаючи на те, що “международное и внутригосударственное законодательство вместе образуют единую вертикальную (иерархическую) систему, построенную на началах субординации или соподчинения, в которой приоритет имеют нормы международного уголовного права” [4, 24].

Мета цього дослідження - розглянути співвідношення міжнародного й національного кримінального права, норми яких, як правило, фіксуються в конституціях чи конституційних законах держав, що, у свою чергу, забезпечує узгодженість їх дій і сприяє попередженню юридичних колізій.

Ряд європейських конституцій фіксують положення щодо визначення загальновищаних норм і принципів міжнародного права як складової частини національного права. Наприклад, ст. 25 Конституції ФРН загальновищані норми міжнародного права визначає як частину федерального права, яка має перевагу над законами й безпосередньо породжує права й обов'язки для осіб, які проживають на території Федерації. Це поло-

ження фіксує принцип верховенства загальновищаних норм і принципів міжнародного права над внутрішньо-державним. Натомість у ряді конституцій положення щодо місця в національній системі права загальновищаних норм і принципів міжнародного права є менш деталізованими, тобто лише на рівні визнання їх складовою частиною національного права. Зокрема, ст. 96 Конституції Іспанії закріплює наступне: “Законно укладені та офіційно опубліковані в Іспанії міжнародні договори складають частину її внутрішнього законодавства” [5, 374]. Аналогічні положення передбачені в ст. 9-1 Конституції Австрійської Республіки, ст. 8 Конституції Португальської Республіки, відповідних статтях Конституції Естонської Республіки.

Значна кількість європейських конституцій фіксує верховенство міжнародних договорів щодо національного законодавства в разі виникнення розбіжностей між ними й водночас визнає їх складовою частиною національного законодавства. Так у статті 55 Конституції Франції передбачено верховенство міжнародних договорів щодо національних законів [5, 374]; у ч. 4 ст. 15 Конституції Російської Федерації зазначено, що “общепризнанные принципы и нормы международного права и международные договоры Российской Федерации являются составной частью ее правовой системы. Если